

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

SECCIÓ FILOLÒGICA

DEBAT SOBRE LA
NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA

Ple de l'Institut d'Estudis Catalans

(18 d'abril de 1990)

A cura de
Joan A. Argente
Membre de l'Institut

BARCELONA

1991

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

SECCIÓ FILOLÒGICA

DEBAT SOBRE LA
NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA

Ple de l'Institut d'Estudis Catalans
(18 d'abril de 1990)

A cura de
Joan A. Argente
Membre de l'Institut

BARCELONA
1991

© INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Primera edició: maig de 1991

Tiratge: 2.000 exemplars

Editor: Institut d'Estudis Catalans

Carme, 47 - 08001-Barcelona

Impressió: Impremta Barcelonesa

Diputació, 78 - 08015-Barcelona

ISBN: 84-7283-168-X

Dipòsit legal: B. 6.646-1991

PRÒLEG

Durant l'any acadèmic 1989-1990, l'Institut d'Estudis Catalans establí, entre d'altres manifestacions de les seves noves maneres de fer, una ampliació temàtica en les seves reunions plenàries. D'acord amb la innovació que insinuo, el ple ja no seria solament una reunió d'organització i de funcionament, sinó que hom hi dedicaria una part a l'estudi o la discussió d'alguna matèria capaç d'interessar tots els seus membres, fossin de l'especialitat que fossin.

A l'hora de projectar aquesta mena d'activitats, que es descabdellarien per rotació sota els auspicis d'una secció, tothom ho veié molt clar: començaríem amb un debat sobre la normalització lingüística als Països Catalans. Així plantejàvem una qüestió que entra plenament dins les responsabilitats màximes de l'Institut (vetllar per la llengua), així l'Institut prendria posició en una discussió pública ja existent i que no deixava d'interpel·lar-lo.

La Secció Filològica quedà, doncs, encarregada de preparar el debat corresponent: redactaria un text que, posat a les mans de tots els membres de l'Institut, seria punt de partença per al desenvolupament de la sessió. Hi treballà una comissió «ad hoc» dins la Secció Filològica i aquesta, en sessió celebrada el dia 9 de març de 1990, després de discutir l'esborrany i d'introduir-hi certes modificacions, l'aprovà i el féu seu. Eren les reflexions sobre algunes conseqüències lingüístiques del procés de normalització. Amb aquestes «reflexions», la Secció Filològica pensava presentar-se al debat. Aquest, després d'un ajornament justificat, fou convocat per al dia 18 d'abril.

Malgrat les dites previsions, quan el nostre text fou conegut en els medis de l'Institut (ço és, entre els qui havien estat convocats al ple), començà de fer-se sentir un desig, de moment vague, convertit aviat en una espècie de prec que se'ns feia a la Secció Filològica. Sense que això volgués dir de cap

manera que les nostres reflexions no fossin acceptades (ben al contrari: ens n'arribaven judicis encoratjadors), els membres de l'Institut aspiraven que, de més a més, el debat fos completat amb una declaració sobre l'estat actual de la normalització. Una declaració que sortís enfora del camp tècnic en què es movien les reflexions, i pogués atènyer el públic general. La proposta no semblava mancada de raó. Així és que, a les vigílies del debat, la Comissió confeigí un altre text, més breu i menys dens, més polític i menys especialitzat, que el mateix dia 18 d'abril era lliurat als assistents a mesura que aquests entraven a la sala de plens de l'Institut.

D'aquesta manera, el debat sobre normalització quedà marcat per un doble interès: les remarques sobre les reflexions ultrapassaven sovint els límits previstos per a aquestes i se n'anaven cap als objectius de la declaració. La veritat és que a la Secció Filològica no hi comptàvem, amb aquest desenllaç.

Però, quan prenguérem en consideració de recollir la sessió en una publicació, ens adonàrem que tots plegats havíem eixamplat les perspectives. Bé prou que s'ho mereixia la llengua.

La present edició, a cura de Joan A. Argente, membre de la Secció Filològica, consta, doncs, de tres capítols. El primer és constituït per les «Reflexions sobre algunes conseqüències lingüístiques del procés de normalització» (text base per a la discussió). El segon reproduïx fidelment el col·loqui que provocaren les nostres reflexions, però les intervencions i les respostes no segueixen el fil cronològic de la sessió, sinó que han estat ordenades per temes. El tercer capítol, «Sobre l'estat actual de la normalització lingüística», és el text previst per a la declaració anunciada, en la seva versió definitiva, és a dir després de les esmenes que hi foren aprovades. Cal afegir, per a no desorientar, que, d'aquest tercer capítol, l'Institut d'Estudis Catalans en féu recentment una tirada a part, en edició de llarg tiratge.

ANTONI M. BADIA I MARGARIT
President de la Secció Filològica

OBERTURA DE L'ACTE

Abans de tot, voldria expressar la meva satisfacció pel nou pas endavant que avui fa l'IEC en el procés de renovellament i de refermança. Permeteu-me de recordar que, en el primer debat sobre la reforma, ja vaig mostrar-me partidari d'incorporar a les reunions del Ple continguts que ultrapassessin l'organització i el funcionament.

Pel que fa concretament al tema que ens dispoem a debatre, cal recordar que es produeix en un moment delicat, quan la llengua ha tornat a ésser un tema de carrer, tant en parlar dels «serrells lingüístics» (negociació amb el govern central, en les referències de la qual ha sortit amb totes les lletres el nostre Institut d'Estudis Catalans) com quan hi ha qui desafia el futur de la comunitat catalanoparlant (augurant-li pocs anys de vida).

Sí, un tema de carrer. Se'n parla molt, tothom hi diu la seva, però, si voleu aprofundir-hi, us adoneu que encara no disposeu d'informacions suficients ni prou solvents —i molt menys a nivell global—. (...) No hem defugit, emperò, d'adoptar una actitud ni de prendre posició respecte al tema. Jo diria que, d'acord amb la línia que semblen marcar els altres debats anunciats, la SF us proposa de tractar de la llengua catalana com d'un aspecte més —el més fonamental, goso dir— de la «defensa del patrimoni de la nostra comunitat històrica». Parlar de defensa significa que hi ha una agressió. Us invitem a reflexionar sobre les «conseqüències lingüístiques» de la situació plantejada avui a la llengua catalana, gràcies al procés de normalització. Si aquest procés no es trobés en curs, ja potser ben poca cosa podríem dir. La normalització és (sens dubte no és allò que voldríem, però és), i, si obliga a unes servituds, també obre unes esperances.

En definitiva, hem volgut partir de la realitat present. L'hem examinada amb esperit crític. La SF ja treballa modestament perquè la normalització es

consolidi des d'uns angles concrets. Avui potser les seves inquietuds seran assumides —previs els aclariments i les discussions— per l'IEC.

Les reflexions que presentem són una aportació de tota la SF. És cert que les ha preparades directament una comissió, i vull fer públics els noms dels qui la formaven: Joan A. Argente, Joan Bastardas, Teresa Cabré, Isidor Marí i Vicent Pitarch. «Suum cuique tribuere». Però, dit això, haig de proclamar que, a la nostra reunió del dia 9 de març, la SF en conjunt i després de canviar impressions, i introduir-hi algunes modificacions, féu seves les reflexions de la Comissió, que ara heu de considerar, doncs, que reflecteixen el pensament de tots els membres de la Secció.

El clima que ha anat sorgint entre nosaltres des de la darrera reunió del Ple, potser demana més que unes «reflexions acadèmiques». Una mica ja ho havíem previst, i d'ací la darrera mitja pàgina del nostre text. Hi insinuàvem unes idees sobre responsabilitats de l'IEC, sobre maneres d'actuar, sobre col·laboracions forànies. Algunes intervencions sentides en aquesta sala, en el breu canvi d'impressions que precedí l'ajornament del debat per a avui, així com diverses frases que després hem pescat al vol de boca d'estimats col·legues de l'IEC, ens han dut al convenciment que el nostre debat, ultra comentar o discutir el contingut de les «Reflexions...», pot orientar-se també en una dimensió que anomenaré «pública i aplicada». La Comissió hi ha pensat, i, ultra aquest text de caràcter més aviat intern i científic, ha redactat un esbós del que podria ser una declaració pública de l'IEC sobre el tema del debat.

Tanmateix, no sóc jo qui hagi de dir-vos com heu de comentar el nostre text. Tot seguit podreu prendre la paraula.

De moment, però, Joan A. Argente procedirà a la lectura de les nostres idees i de les nostres propostes.

ANTONI M. BADIA I MARGARIT

CAPÍTOL I

REFLEXIONS SOBRE ALGUNES CONSEQÜÈNCIES LINGÜÍSTIQUES DEL PROCÉS DE NORMALITZACIÓ

1. Precisions conceptuals i terminològiques.
2. Asimetria en els resultats de la substitució i de la normalització.
3. Funció de la interferència en un procés i en l'altre.
4. Repertori verbal i cultura de la llengua.
5. Contacte de llengües i actituds puristes.
6. Repertori verbal i polèmiques antinormatives.
7. Innovació i conservació en el context del conflicte lingüístic.
8. Varietats socials de l'ús lingüístic i activitat reguladora.
9. Conclusions: l'IEC i la situació actual.

És generalment admès que la normalització constitueix l'alternativa a la substitució en una situació de concurrència conflictiva de dues llengües en contacte. La substitució és un procés pel qual una de les llengües concurrents, que anomenarem *recessiva*, perd parlants i àmbits d'ús i una altra, que anomenarem *dominant*, en guanya a costa dels que perd la primera. La normalització és un procés en virtut del qual aquesta tendència s'atura i es redreça, i teòricament arriba a invertir-se, de manera que la llengua recessiva i la llengua dominant intercanvien llurs papers: ara és la llengua abans recessiva la que guanya parlants i àmbits d'ús, sempre a costa dels que perd la llengua abans dominant.

Ni el català ni el castellà ni cap altra llengua tenen res que les faci en elles mateixes «llengües recessives» o «llengües dominants». En realitat els termes «recessiu» i «dominant» no designen propietats de cap llengua, sinó una determinada relació entre llengües concurrents en un procés de substitució. Si la normalització existeix, el caràcter relatiu d'aquests dos conceptes esdevé

palès. Per això farem ús més avall de les etiquetes «llengua autòctona», en referir-nos a la llengua pròpia del país, i «llengua al·lòctona», en referir-nos a la que no n'és pròpia, amb independència que ocupin una posició «recessiva» o «dominant».

Tots dos processos impliquen un període de bilingüització, més o menys acompanyada, de segments de població complementaris, un aprenentatge més o menys generalitzat de l'altra llengua per part de cada un dels segments de població al·ludits.

Aparentment, doncs, la normalització és la imatge especular o inversa de la substitució —si més no, des d'un punt de vista conceptual. I, tanmateix, les condicions en què la bilingüització de la població afectada es produeix en l'un cas i en l'altre són radicalment desiguals. Ho són respecte a les condicions inicials —la situació de partida de totes dues llengües és ben diversa—, respecte a les condicions procedimentals —els condicionants ideològics i els mecanismes de facilitació de la L2 (llengua segona) no són del mateix abast— i respecte a les condicions finals —l'objectiu declarat no és idèntic: en un cas és la implantació del monolingüisme, en l'altre la instal·lació en el bilingüisme, si més no, si ens atenim a l'experiència catalana. Però sobretot ho són respecte a les condicions temporals o al ritme amb què cada un d'aquells processos es desenrotlla.

La conseqüència lingüística que se'n deriva és que la situació d'influència interlingüística asimètrica, característica dels processos de substitució, es perpetua encara en el supòsit que s'hagi aturat i invertit efectivament i ràpidament la tendència històrica cap a la substitució progressiva —o potser caldria dir precisament en aquest supòsit.

En altres mots, a les interferències massives, predominantment lèxiques, que la llengua recessiva ha rebut de la llengua dominant mentre ha durat la substitució, cal afegir-hi ara una massiva interferència, predominantment estructural, com a resultat de l'ampliació de la seva base social en el comparativament breu període en què es produeix la normalització. O, dit encara d'altra manera, mentre que la població autòctona ha disposat d'un llarg període de bilingüització en la llengua al·lòctona, fins a resultar-ne un aprenentatge complet i generalitzat, la població al·lòglota ha de bilingüitzar-se en un període relativament breu, amb el resultat d'un aprenentatge imperfecte i parcial de la llengua autòctona, cosa que ha d'incidir en la seva evolució. Tot això, ben entès, en el supòsit que es produeixi una inversió real del procés de substitució original.

Paradoxalment, doncs, el deteriorament de la integritat de la llengua sembla concomitant al redreçament de la situació sòcio-lingüística. Ens trobem,

doncs, abocats a un dilema sense alternativa real: ¿optarem per salvar la integritat de la llengua o l'existència de la llengua?

En tot cas, convé saber que la supervivència social de la llengua té un preu que difícilment podrem deixar de pagar com qui diu a l'avançada. Que després sapiguem rescabalar-nos-en dependrà en part de la nostra saviesa, de la nostra capacitat de vetllar el desenvolupament de la situació real i de la nostra imaginació i voluntat d'incidir-hi. De fet, hem de saber entendre aquest fenomen no com una sanció que se'ns imposa per una falta no comesa, ni com una broma de mal gust que ens ha deparat el fat, ni com un mal menor inevitable, sinó més aviat com l'ampliació i la restructuració del repertori verbal de la nostra comunitat, resultat de l'eixamplament de la seva base social. En altres mots, ens trobem davant l'aparició d'una varietat específica de «català com a segona llengua», pràcticament inexistent abans a nivell social.

Evidentment, aquesta interpretació implica una concepció de la llengua —i específicament de la llengua catalana— parcialment distinta de la que sovint s'ha defensat des de les institucions acadèmiques.

Ara bé, tampoc no cal confondre les coses. Una cosa és la interferència que els al·lòglotes introdueixen en una llengua autòctona com a resultat d'un aprenentatge incomplet, la qual interferència aconsegueix en part la funció de facilitar-los-en l'aprenentatge —donant naixença a una varietat de «català com a segona llengua»—, i una altra cosa és la interferència que els autòctons introdueixen en la llengua pròpia, com a resultat de la pressió socio-cultural i socio-política de la llengua exògena, l'única funció de la qual interferència no és de facilitar cap aprenentatge sinó de mantenir la restricció funcional de la llengua autòctona i de desintegrar-ne la forma a fi de preparar les condicions objectives que en darrer extrem en facilitaran l'abandonament per part dels parlants. Val a dir que en això la interferència és coadjuvada per la pèrdua de recursos expressius.

En efecte, la pèrdua d'àmbits d'ús mena a la pèrdua de recursos estilístics i, en darrer extrem, a la pèrdua d'estructures gramaticals, a mesura que les noves generacions de parlants deixen d'aprendre formes que la generació anterior mai o rara vegada utilitzava. Remarquem la pèrdua de recursos estilístics: és la genuïnitat de la llengua allò que d'antuvi se'n ressent, ja que no es tracta primordialment d'allò que «es diu malament», sinó d'allò que «ja no es diu». No és que certes estructures hagin estat interferides, sinó que han estat purament i simplement substituïdes o abandonades —han esdevingut obsoletes.

Si és veritat que tots dos casos d'interferència esmentats afecten la qua-

litat de la llengua que sentim i que llegim tant de persones com d'institucions, tant d'entitats públiques com de privades, tant de cultes com d'humils, tant de catalans com de forasters, només la primera actua en el sentit de les tendències que, objectivament, afavoreixen la llengua i la comunitat. No es pot pas dir el mateix de la segona. Com que és possible que durant un temps coexisteixin les tendències substitutòries i les tendències normalitzadores no serà estrany observar que la qualitat de la llengua se'n ressent doblement. Un tractament adient demanarà de saber distingir en tot cas l'origen de les innovacions abans de dictaminar-ne la perniciositat, sense que això ens hagi de dur a menysvalorar el caràcter intrínsec (estructural) de les interferències.

Caldrà, doncs, reinterpretar el concepte de «qualitat de la llengua» a fi d'entendre'l no en termes absoluts i essencialistes ni en els tradicionals termes de virtuts i vicis de dicció, sinó sobre la base d'adequació d'una varietat a un determinat context. La idea monolítica de la llengua —identificada amb la seva varietat literària i formal comuna— dóna pas a la idea del repertori lingüístic de la comunitat, entès com el conjunt de recursos expressius de què aquesta disposa globalment i de què participen individualment cadascun dels seus membres de forma heterogènia.

Paral·lelament, haurem de reinterpretar el concepte de «cultura de la llengua» com el desenvolupament multidimensional i harmònic de les diverses varietats —dialectals, sociolectals, funcionals— d'aquell repertori per a les funcions adequades, així com reinterpretem el «bon ús» com la tria de la varietat apropiada a cada context. Altrament, correriem el perill de convertir la llengua en una estructura formal unidimensional, apta només per a certs usos culturalment prestigiosos però socialment restringits, cada vegada més allunyada de l'ús real i dels usos més propers al nombre cada vegada més i més gran i més i més divers de parlants que hauran d'incorporar-se a la comunitat.

És comprensible que aquestes afirmacions produeixin un cert neguit entre els qui s'han educat en un model humanístic de la llengua i, no sense raó, veuen en la pèrdua de recursos expressius i en la degradació formal de la llengua parlada —i en ocasions escrita— un greu perill per al seu manteniment mateix. En aquest respecte cal que ens afanyem a aclarir dos extrems: 1) En tot el que hem exposat fins ara, no hem implicat ni que calgui prescindir de l'actual model de llengua literària comuna ni que calgui modificar-lo ni, en realitat, que calgui que existeixi o no un tal model. Tampoc no hem dit res de la necessitat de regular o no les varietat públiques de la llengua. En tot moment ens hem referit a les conseqüències lingüístiques que es deriven de les

forces concurrents en la dinàmica sòcio-lingüística en què està immersa en el moment present la nostra comunitat i, en especial, a les que es derivarien d'un procés de normalització reeixit. 2) La nostra posició, fins ara, no ha estat ni normativista ni antinormativista, ni purista ni antipurista, sinó que ha intentat un apropament objectiu a aspectes, sens dubte parcials però importants, de la situació en què es troba i encara més pot arribar a trobar-se la nostra llengua. Ara, en tot cas i per si és que calia, volem que quedi ben clar que la posició exposada no té res a veure amb l'autosuficiència amb què alguns, volent defensar un antinormativisme sistemàtic (no tant en el contingut global de llurs propostes com en el tarannà de llurs actituds), han acabat per practicar un ultranormativisme orgànic. A fi de precisar la nostra posició al respecte, caldrà introduir algunes consideracions entorn del que purisme i antipurisme signifiquen en el nostre context i entorn dels problemes o pseudoproblemes que hi ha, hi ha hagut o pot haver-hi a l'origen d'aquestes actituds.

En qualsevol situació de contacte de llengües poden produir-se interferències que, a priori, poden ser recíproques; sovint, però, resulta que de fet van més en una direcció que no en l'altra, fins al punt de fer-se quantitativament desproporcionades i qualitativament desiguals, i esdevenir quasi unidireccionals. En aquesta circumstància no és estrany que apareguin les reaccions puristes. Aquestes distorsionen la realitat almenys en dos sentits: perquè només perceben una de les direccions de la interferència i perquè la interpreten no en funció de la norma lingüística sinó en funció d'una normativa gramatical, lexicogràfica, fonètica i ortogràfica pre-establerta, és a dir, en funció d'una determinada imatge estàtica i fins a cert punt convencional de la llengua. Ara bé, el purisme és alhora un símptoma de la precària situació que travessa la llengua, car el purisme és el darrer baluard de l'orgull lingüístic i una mostra de la fidelitat a la llengua, així com l'absència de purisme és un símptoma d'un estat avançat de decadència lingüística irreversible. El purisme és certament una actitud conservadora, però cal adonar-se que el problema a què s'enfronta és essencialment un problema de conservació, i sovint de conservació d'una llengua i no d'una mera notació ortogràfica.

De fet, en tota societat mitjanament complexa existeixen mecanismes diversos de control social de l'ús lingüístic: des de la família i la colla de companys a l'escola —i, és clar, l'Acadèmia—, els mitjans de comunicació de massa, l'Administració i altres institucions que regulen el llenguatge públic. Aquestes institucions poden actuar alhora com a factors que faciliten l'aprenentatge de la llengua. Control social, doncs, ni vol dir obstaculització de la llengua ni s'oposa a la seva facilitació.

Cal preguntar-se en primer lloc si tots aquests mecanismes controlen una sola varietat de llengua, i en segon lloc si cal que ho facin. La resposta a totes dues preguntes és negativa. Així, quin dubte hi ha que l'escola ha d'ensenyar la varietat formal, però caldrà que hi hagi una —o, si molt convé, més d'una— varietat específica per als mitjans de comunicació, i, d'altra banda, el llenguatge públic no sempre demanarà el mateix grau de formalitat. A més, si bé és veritat que l'escola no pot deixar d'ensenyar la varietat formal i escrita de la llengua, potser hauria de contribuir també a difondre la familiaritat amb les diverses varietats dialectals i el domini d'aquelles que són més importants i que estan més codificades.

Atendre la llengua en la seva diversitat i complexitat social, tanmateix, no ha de fer-se mai en detriment de la seva genuïnitat, talment com interessar-se per les varietats dialectals, sociolectals o funcionals no ha de fer-se sobre la base del qüestionament sistemàtic de la varietat literària comuna que habitualment s'identifica amb la «llengua nacional». De fet, algunes de les polèmiques antinormativistes que s'han suscitat entre nosaltres pateixen d'aquest mal i al seu origen hi ha un planteig incorrecte del problema que presasament volen resoldre. Així, és evident que la llengua catalana havia estat foragitada de certs àmbits d'ús específics; no és cert que hagués estat foragitada de tots els àmbits d'ús; és cert que en els darrers anys la llengua catalana ha recuperat molts àmbits d'ús; no és cert que tots els àmbits d'ús que avui ocupa la llengua catalana siguin «àmbits recuperats» (n'hi ha que són absolutament nous, com ara TV). Atesa aquesta situació, no és pas estrany que la llengua catalana presentés certes mancances funcionals en el moment de recuperar certs àmbits o d'ocupar-ne d'altres per primera vegada. Mancances com ara la d'un registre periodístic que fos alhora genuí, modern i eficaç. Aquest era un problema real, que demanava un desenvolupament lingüístic oportú. Desviar aquest problema cap a un qüestionament de la llengua normativa ha tingut com a efecte, entre altres, l'increment de la inseguretat en el domini de la normativa i la irresolució del problema real en no haver-lo sabut identificar amb precisió.

La situació de conflicte lingüístic en què, en termes objectius, ha viscut i viu encara la nostra comunitat i, específicament, la interferència asimètrica que en deriva per al sistema lingüístic ha dut els uns a extremar la vigilància en la varietat formal i literària de la llengua comuna, els altres a justificar tota descurança. De fet, totes dues posicions podrien interpretar-se com a reflexos condicionats de la situació de contacte. Tant els uns com els altres mostren una desconfiança sistemàtica cap a la capacitat innovadora dels parlants, pròpia de les situacions en què la llengua manté la seva vitalitat intacta, i cap

a llur capacitat d'adaptació de manlleus i de modificació d'usos lingüístics i recuperació de formes lingüístiques, pròpia d'aquelles situacions en què la comunitat disposa de les formes de control social adequades. Fins i tot el desplegament d'una disciplina com la sociolingüística catalana s'ha centrat obsessivament en l'anàlisi del conflicte català/castellà o català/francès i de les categories que en deriven; poc ha contribuït en canvi a fornir-nos un coneixement científic de les diverses varietats del nostre repertori verbal i de l'estratificació sociolingüística de la nostra comunitat.

Tot amb tot, hi ha un punt de veritat en aquestes posicions. És un fet innegable que en certes varietats de la llengua hi ha interferències o canvis induïts que han estat ja nativitzats; però no és menys cert que determinades resistències al canvi en altres varietats de la llengua tenen també la seva explicació en la situació de contacte i conflicte lingüístic en què ens trobem immersos. En una situació com la nostra, tant les actituds innovadores com les actituds conservadores són en part subsidiàries del contacte lingüístic. I és que aquesta situació de contacte ha esdevingut ja el nostre context habitual. Això és cert. Ara, també és cert que el nostre context condiona la nostra conducta verbal en les nostres interaccions socials alhora que les nostres interaccions i la nostra conducta verbal contribueixen a la construcció —a la creació o modificació— del nostre context.

Dos són, doncs, els errors de què ens cal fugir respecte d'allò que aquí es debat: el de creure que allò que s'esdevé en una varietat del repertori verbal o en un grup de la comunitat afecta tota varietat del repertori o tot grup de la comunitat, i el de creure que el context sòcio-cultural d'un moment donat és una dada objectiva de la natura, independent de nosaltres mateixos, i davant la qual no hi ha altra conducta raonable sinó la d'adaptar-nos-hi sense miraments.

D'aquí que els condicionants socials de certs usos lingüístics no hagin de pesar com una llosa a l'hora de fer propostes reguladores de la varietat literària de la llengua o d'un estàndard oral comú. Ni «el català que ara es parla» és tot el català ni l'activitat reguladora ha de limitar-se a sancionar-lo pel fet que «ara es parli». D'una banda, en l'exercici de l'activitat científica, sempre compromès amb la realitat, no ens ha de doldre la descripció de la realitat existent; ara, aquesta activitat no s'acaba en la descripció. D'altra banda, en l'exercici de l'activitat reguladora, que ha de basar-se en una descripció acurada de la realitat i en un coneixement pregon de la seva gènesi social i sistemàtica, no podem defugir la responsabilitat de fer propostes que es justifiquin no únicament per la seva viabilitat en el present, sinó també per la seva projecció de futur i el seu arrelament en el passat: una llengua, com tota

realitat ecològica, no és una estructura abstracta sense dimensions temporals, sinó una continuïtat històrica que s'endinsa en el passat i s'estén cap al futur. Convé, doncs, recordar permanentment que no es regula només des de l'avui ni només per a l'avui, i cercar aquell punt dolç de l'equilibri, tot i sabent que alguns el trobaran sempre massa ençà i altres el trobaran sempre massa enllà.

Dels dos àmbits d'activitats al·ludits suara, el de l'estudi científic de la realitat lingüística i sociolingüística l'IEC el comparteix amb d'altres institucions i centres de recerca —en primer lloc, les universitats dels Països Catalans—: cal esperar-ne una col·laboració fructífera i una coordinació d'esforços.

En l'àmbit de l'activitat reguladora, en canvi, l'IEC no pot deixar d'assumir de manera inequívoca i intransferible la responsabilitat última i general que li pertoca en la legitimació de les formes de la llengua.

Només en el marc d'aquesta normativa general serà viable qualsevol iniciativa tendent a la regulació de formes del llenguatge públic amb objectius de caràcter més específic que els de la llengua general.

També en la formulació d'aquestes convencions específiques d'àmbits d'ús determinats, l'IEC resta obert a la cooperació amb les institucions afectades, de forma que pugui exercir-hi la seva irrenunciable acció reguladora amb ple coneixement de les necessitats dels usuaris i de les diverses implicacions pràctiques de l'ús real.

És en aquesta perspectiva de la complexitat de les varietats lingüístiques, com a conseqüència de la diversificació de la societat contemporània, que l'IEC ha començat a reestructurar les seves línies d'actuació, tal com posen de manifest iniciatives com el Diccionari del Català Contemporani, les propostes per a un estàndard oral, i altres.

Amb aquests plantejaments l'IEC confia donar resposta a problemes centrals que el moment present planteja a la llengua catalana com a sistema de comunicació eficaç i adequat a les necessitats socials i com a instrument d'identificació nacional dels seus parlants actuals.

CAPÍTOL II

DEBAT SOBRE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

Un cop llegit el text de la ponència, el president obrí el debat donant la paraula als senyors membres de l'Institut presents a la sala. Hi intervingueren, per aquest ordre, els senyors Reguant, Argente —que, com a membre de la ponència, intervingué en diverses ocasions al llarg del debat a fi de donar resposta a les diverses interpel·lacions dels senyors membres de l'Institut—, O. Casassas, Cabré, Balcells, Muns, Marí, Pitarch, Casal Fàbrega, Bolòs, Alsina Vigo i M.A. Vila...

El resum que en segueix no respecta l'ordre cronològic de la discussió, sinó més aviat un ordre temàtic. L'editor ha procurat que les citacions fora de context fossin tan completes i fidels com ha estat possible i, en tot cas, ha procurat que no se'n desvirtués el sentit. El contingut essencial del debat s'ha distribuït en les següents seccions temàtiques:

- (I) Normalització: concepte, objectiu i mitjans.
- (II) Interferències, pèrdues i canvi lingüístic induït.
- (III) Varietat del català com a segona llengua a nivell social.
- (IV) Sobre el model de llengua i la seva funcionalitat.
- (V) Objectius de l'IEC. Sugeriments i propostes.
- (VI) Avaluacions globals del text de la ponència i del present debat.

Dins de cada secció hom ha disposat les diverses aportacions adés en un ordre teòric en què els aclariments precedeixen els comentaris i aquests els suggeriments adés en un ordre més dialògic que cronològic.

(I) NORMALITZACIÓ: CONCEPTE, OBJECTIU I MITJANS

Un dels primers conceptes que fou objecte de discussió fou el de «normalització», si més no segons que, en un doble afany de concisió i de simplificació, l'havia presentat la ponència. Les objeccions o les precisions van anar en tres sentits distints:

Des d'un punt de vista conceptual, hom qüestionà l'aparent confusió entre normalització i substitució, tal com apareix en el text (Reguant). L'objecció fou aprofitada per la ponència a fi de confirmar que aquesta aparent confusió implica, de fet, una adequada comprensió de les relacions entre normalització i substitució a nivell conceptual, atès que «com a concepte, un procés de normalització implica la inversió de la situació de substitució inicial i la inversió d'aquesta situació vol dir que, en últim extrem, la llengua que estava essent substituïda passa a ser una llengua substituïdora, si més no en determinats àmbits d'ús i en una proporció determinada. Per això el text diu que substitució i normalització són processos inversos» (Argente).

La ponència accepta que «normalització és un concepte de difícil i complexa definició i té definicions a nivell jurídic, a nivell polític, etc. Des del punt de vista sociolingüístic, s'ha formulat com un procés que s'endega a fi d'evitar la substitució d'una llengua. En aquest sentit el seu objectiu és la inversió de la situació de substitució i la situació de substitució és el que està definit aquí [en el text]. Una llengua va perdent àmbits d'ús i va perdent parlants. I en la mesura que els perd una llengua, sempre els guanya una altra.» I afegeix: «El concepte de normalització des del punt de vista sociolingüístic ha estat elaborat pràcticament per la sociolingüística catalana o valenciana i n'és molt característic. D'altra gent en d'altres llocs utilitzen una altra terminologia, que en certa manera connota altres aspectes (acomodació, planificació lingüística...). El que sembla connotar el terme "normalització" és que la situació de partida del procés en qüestió és percebuda com una situació anòmala» (Argente).

Quant a l'objectiu de la normalització, la seva definició ens mena a la necessitat de dissenyar «el model utòpic-realista que es vol obtenir com a final de la normalització, (...) és a dir, una imatge de la situació diguem-ne ideal dins, evidentment, dels constreyniments —perquè una situació ideal completament metafísica o purament essencialista no té cap sentit» (Reguant). La qüestió és la del reconeixement de la desigualtat *de facto* de les llengües i la diversitat de situacions lingüístiques reals possibles i la determinació d'aquella que considerem un objectiu raonable, independentment de si l'aconsegüim o no.

Atès que l'observació anterior s'havia lligat en la seva formulació a una afirmació del text de la ponència relativa a «l'exercici de l'activitat reguladora» —i, doncs, normativa— de l'IEC, la ponència, entenent que podria haver-hi una confusió entre l'aspecte formal i l'aspecte funcional d'un «model de llengua», pretén aclarir: «Quan es diu quin ha de ser l'objectiu de la normalització, jo no entendria que això afecta substancialment el model de llengua a què es vol arribar, sinó que afecta una determinada situació sociolingüística a la qual es vol arribar. Que pot comportar un determinat model de llengua, evidentment, però que no n'és l'objectiu» (Argente).

En la via d'aclarir tot possible involuntari malentès hom proposa de separar la discussió de l'aspecte formal i l'aspecte funcional, interpretant que la intervenció anterior anava en aquest segon sentit, ja que es preguntava «on caldrà fer ús de la llengua a la qual tenim dret més que no pas de quina llengua hem de fer ús» i suggerint la importància del primer: «Són dues coses: de quina llengua farem ús i on en farem ús» (O. Casassas). Això ens mena a la noció de «model de llengua», de què tractarem més avall.

La pregunta suscitada inicialment sobre l'objectiu de la normalització —reiterada en altres intervencions (vegeu més avall IV)— tanmateix, trobà la seva resposta en una intervenció posterior: «(...) Efectivament, segur que hi ha situacions molt diverses en el món que poden ser considerades normals i que no és el mateix —com es deia— la situació de l'anglès a la Gran Bretanya o el que pugui ser la situació del portuguès o la situació del finès. Però probablement sí que podríem dir que hi ha en tots aquests casos uns factors comuns i el que segurament és comú en tots és una situació lingüística no subsidiària. És a dir, que la llengua pròpia del territori no ocupi una posició subordinada. Després podríem intentar especificar una mica més quins són els ingredients d'aquesta situació no subsidiària: que sigui tinguda la llengua pròpia del territori com la llengua preferent, que a efectes jurídics gaudeixi d'una oficialitat plena i també no subordinada —en cas que sigui compartida— a la de cap altra llengua, que la distribució dels coneixements lingüístics sigui general en tota la societat, que els àmbits d'ús públic siguin generalment ocupats de forma preferent per la llengua, encara que no ho siguin de forma exclusiva, etc. Però probablement, el factor comú de totes aquests situacions és que la llengua pròpia del territori no estigui en una posició subordinada» (Marí).

Aquesta posició és reforçada en el context d'una discussió sobre la substitució lingüística per la de la ponència: «Evidentment, subscric el que ha dit el senyor Marí respecte a l'objectiu que ens hem de proposar. En qualsevol cas, és molt difícil de dir a quin factor respon la desaparició d'una llengua,

perquè les causes són complexes i les causes externes més evidents no són sempre les mateixes. Però jo crec que en el punt d'arrencada sempre hi ha el mateix: un procés de subordinació social d'una comunitat a una altra comunitat, subordinació que causa un determinat sentiment d'inferioritat psicològica en un poble, el qual sentiment d'inferioritat psicològica el mena a abandonar la seva llengua en determinats usos —i, doncs, a una restricció funcional—, la qual restricció acaba per minvar la fluïdesa dels parlants i per afectar la forma de la llengua, la qual cosa n'incrementa la subordinació, etc. És tota una cadena que es retroalimenta. Però al principi sempre hi ha la subordinació social o sòcio-política. I per tant, sembla evident que és allò que cal superar» (Argente).

Finalmente, ultra el concepte, el model i l'objectiu, en l'ordre dels fets —i, doncs, dels mitjans que s'hi posen—, s'objecta que «aquí [en el text de la ponència] el que s'analitza són les conseqüències lingüístiques d'aquesta normalització del català en la situació sòcio-política actual i amb els mitjans de normalització actuals» i hom es pregunta si «amb un altre model de normalització no es podria arribar a una situació més favorable de conservar una llengua i a més a més una llengua bastant genuïna» (Vigo).

(II) INTERFERÈNCIES, PÈRDUES I CANVI LINGÜÍSTIC INDUÏT

A propòsit del que hom qualifica, amb encertada metàfora sanitària, «la infecció d'una llengua sobre l'altra, o sigui, els canvis i les estructures sintàctiques que es diuen perquè se senten a dir en una altra llengua», hom argüeix que «això deu ser general a tot arreu» i es demana si no és veritat que «fins en les llengües que estan més aïllades no hi ha un empobriment constant, una degradació constant», tot avançant l'opinió que «la solució és més aviat d'aculturació que no de normalització» (Reguant).

La ponència recull l'observació i distingeix entre interferències i pèrdua lingüístiques, alhora que destria les característiques del canvi lingüístic natural i el canvi lingüístic induït:

«Aquí es fa esment fonamentalment del problema de la interferència lingüística entre dues llengües, és veritat. Només en un moment es parla d'un altre mecanisme que contribueix que en últim extrem la gent acabi abandonant la seva llengua. Perquè no hem d'oblidar que, en això de la substitució, hi ha un fet molt colpidor i és que en últim extrem són sempre els parlants

mateixos els qui acaben abandonant llur pròpia llengua. Només els parlants d'una llengua poden abandonar-la. I això pot ser degut a una sèrie de pressions de tipus extern, però també pot ser que s'esdevingui pel fet que la llengua s'ha convertit ja en un instrument poc apte per a la seva funcionalitat. No és que el mal estat de la forma gramatical en sigui la causa —més aviat n'és una conseqüència i, d'altra banda, hi ha llengües que hom ha abandonat en perfecte estat de salut gramatical—, però, al meu parer, hi contribueix. Aleshores, aquí un dels processos d'interferència —la interferència per manlleu— és vist com un mecanisme que, al costat d'altres factors socials, acaba per desintegrar l'estructura gramatical.

»Però un altre procés és el de la pèrdua d'elements i estructures lingüístiques. Aquesta pèrdua no és sempre deguda a la interferència d'una altra llengua, però sí que és deguda al fet que els parlants han esdevingut bilingües, perquè, si no haguessin esdevingut bilingües, les coses les continuarien dient en la seva pròpia llengua. Si perden expressions i maneres de dir de la seva pròpia llengua és perquè ho poden dir en una altra llengua.

»En aquest sentit, el que caracteritza aquest tipus de pèrdua no és el mateix que el que caracteritza la pèrdua que s'esdevé en qualsevol altre procés de canvi lingüístic. El canvi lingüístic natural és un procés compensat: es perden expressions però se'n guanyen d'altres, es perd en la fonologia però es guanya en la morfologia... La simplificació d'unes parts de la gramàtica es veu contrarrestada per la complicació en d'altres. El procés de canvi lingüístic en una llengua en una situació normal és un procés en què evidentment hi ha expressions i construccions que van esdevenint obsoletes, però són sempre compensades per desenvolupaments interns de la pròpia llengua.

»En canvi, en una situació de substitució avançada, això no passa. Això és el que és característic d'una llengua que es troba en una situació conflictiva i recessiva important. De mica en mica es perd la capacitat d'innovació interna, alhora que el recurs a l'altra llengua es fa cada cop més indispensable» (Argente).

En connexió amb aquests problemes es formula la següent argumentació: «Se suposa que la recessió del català va lligada al fet que el català ve a ser la segona llengua a nivell social com una cosa moderna, de fa poc. I probablement sembla lògic associar-la a l'arribada de grans masses d'immigrants castellanoparlants. Això no em lliga gaire amb [...] fets com, per exemple, l'existència de textos, de fa 150 o 200 anys com ara el *Calaix de sastre* del baró de Maldà. És horrorós, està plegat de castellanismes.» En conseqüència hom es pregunta si «és relativament nou, això que el català sigui recessiu» i si «és tan greu», per a derivar-ne que «si fa dos-cents anys ja estava com es-

tava, sembla que pràcticament avui en dia hauríem d'estar parlant tots una cosa que més aviat seria castellà que català.» I conclure'n tot seguit que «potser el que és greu no és el fet que es degradi més o menys, sinó el fet que la gent no el parli.» En aquest sentit es manifesta la conveniència «que els catalans no renunciïn sistemàticament a la seva llengua quan parlin amb un castellano-parlant» (Casal Fàbrega).

El problema d'aquesta intervenció és que, ultra un ús dubtós de l'expressió «segona llengua a nivell social» (vegeu més avall III), el supòsit en què descansa l'argumentació l'ha introduït l'autor, no la ponència. Que el català sigui una llengua recessiva i que pugui esdevenir la segona llengua d'una gran massa de població són fets independents, per bé que hi hagi un lligam, evidentment, entre aquest darrer i l'arribada de grans masses d'immigrants castellanoparlants. D'altra banda, la ponència no ha afirmat que la recessió del català sigui un fenomen recent.

Potser per tot això la resposta de la ponència es desvia cap a un sol dels ingredients de la intervenció, en la mesura que aquest podria tal vegada coincidir si fa no fa amb una mena d'argumentació apareguda arran d'una polèmica recent: «Em sembla perillosa aquesta afirmació que si el català es trobava en una situació relativament greu fa dos-cents anys o que si és una llengua mil·lenària i no ha desaparegut, doncs, que d'aquí dos-cents o d'aquí mil anys estarem igual i que etcètera, etcètera. Aquesta línia de raonament que algú ha expressat públicament com a resposta a la literatura apocalíptica que s'ha generat últimament, és ben bé una ximpleria, perquè... en fi, mireu el que passa en el cas de l'èuscar. L'èuscar es parlava abans que qualsevol altra llengua indoeuropea en aquesta península. N'és, doncs, la llengua més antiga i probablement una de les més antigues d'Europa. Però, si comparem el mapa lingüístic del territori que la llengua èuscar ocupava fa mil anys i el mapa del País Basc de fa dos-cents anys i de fa cent anys i el d'avui, ens adonarem que és un territori cada vegada més reduït i la funcionalitat de l'èuscar és cada vegada més reduïda. És a dir, que és evident que en una situació com la que ens trobem, les tendències són a la substitució a curt termini o a llarg termini. És una bajanada discutir si serà d'aquí a cinquanta anys o d'aquí dos-cents anys. Per això em sembla que nosaltres no hem de donar cap resposta a aquesta literatura suposadament apocalíptica, no perquè no acompleixi el seu paper o no perquè els seus autors no ens mereixin respecte. Però no és l'Institut el que hi ha de contestar, em sembla. L'Institut ha de fer la seva feina. La seva feina està prou especificada. En qualsevol cas, en una cosa tenen raó i és que en una situació de substitució lingüística, que s'acompleixi definitivament el procés és qüestió de temps, de menys anys o de més anys,

però és qüestió de temps si no hi ha unes mesures que exerceixin una força contrària. I aquestes mesures que han d'exercir la força contrària constitueixen precisament el procés de normalització» (Argente).

Quant a la primera part de l'argumentació anteriorment presentada trobà la seva resposta oportuna en aquestes paraules: «La qüestió que el català sigui ara més pobre o més ric que dos-cents anys enrera és molt discutible. Hom ha parlat dels grans castellanismes del Baró de Maldà. I realment, la lectura del Baró de Maldà esdevé difícilíssima i indigesta. Però hem de tenir en compte una cosa o, almenys, ens l'hem de preguntar: quan el Baró de Maldà enraonava, quin català enraonava? Jo penso que enraonava un català molt més pur que el de molts membres de l'IEC actualment, i jo m'hi poso entre ells. Una cosa és parlar-lo i l'altra escriure'l. I amb la meua experiència personal puc dir que el barceloní i l'empordanès de la meua joventut eren infinitament més rics que els actuals. O sigui, que, des d'aquest punt de vista, hi hem perdut; potser hem guanyat en difusió, però és evident que llavors es parlava un català molt més pur que no pas l'actual» (Alsina).

En aquesta línia testimonial abunden altres intervencions que confirmen la impressió general: «Durant els darrers cinquanta anys, el català parlat al carrer ha sofert pèrdues greus en la seva especificitat com a llengua. El llenguatge planer que vam aprendre de petits la gent que vivíem en ambients poc castellanitzats difereix per nombrosos caràcters de la parla que sentim sovint a hores d'ara en els nuclis ciutadans i fins i tot de la que fan servir els mitjans de comunicació: televisió, premsa, etc.

»Gairebé tots els canvis que s'han produït han estat en el sentit de bandejament de les formes pròpies de l'idioma i de la substitució d'aquestes formes per maneres de dir característiques de la llengua castellana.» S'assenyalen com a causes principals d'aquesta situació: «La gran difusió dels mitjans de comunicació de massa predominantment en castellà, el contacte amb els immigrants de llengua castellana, la manca d'ensenyament en català i darre-rament també, encara que d'una manera molt secundària, l'ús del català per persones de llengua materna castellana» (Bolòs).

Aquest és el diagnòstic. La teràpia ens remet a la noció de «model de llengua» i al seu contingut. Abans, però, analitzarem els malentesos de què fou objecte el concepte de «varietat del català com a segona llengua a nivell social», emprat com a terme descriptiu per la ponència.

(III) VARIETAT DEL CATALÀ COM A SEGONA LLENGUA A NIVELL SOCIAL

Amb aquest terme la ponència va voler referir-se a la hipotètica aparició d'una varietat de català resultant d'un procés de bilingüització, amb un aprenentatge imperfecte de la llengua segona (el català), d'un segment de població castellanoparlant demogràficament considerable, com a efecte d'un procés de normalització reeixit. L'expressió «segona llengua a nivell social» fou probablement mal entesa en més d'una ocasió i per més d'una persona. Aquest malentès es reflectia en l'Acta provisional, elaborada posteriorment i ja corregida, així com en una de les intervencions considerades fins ara i deu trobar-se implícita en d'altres.

En tot cas, fou objecte d'aclariment a propòsit d'una objecció: «Però hi ha algunes qüestions que no acabo de veure tan clares com els autors de la ponència. Una és que s'emfasitza que és una novetat el català com a segona llengua. Jo crec que des que hi ha immigrants o fills d'immigrants que comencen a parlar català, ja parlen el català com a segona llengua, és a dir, com a segona llengua escolar» (Balcells).

«A nivell social, diu el document, no a nivell individual, a nivell social» —interromp la ponència—. «És evident que en aquest país ha vingut gent forastera que ha après la llengua, però això no ha deixat de ser moltes vegades un fenomen més individual que massiu —si més no en el període de proscripció del català. Aquest document no deixa de ser no un exercici acadèmic [com havia estat qualificat: vegeu més avall VI], sinó un exercici de lògica recreativa. Parteix d'una hipòtesi; aquesta hipòtesi és absolutament optimista —em sobta que ningú no se n'hagi adonat!—, i és que el procés de normalització reïxi. En aquest supòsit, què és de preveure que passarà en el sistema de la llengua? I nosaltres, com a institució, hem d'estar preparats i saber què passarà. Doncs poden passar les coses que aquí s'indiquen o s'insinuen. Una d'aquestes és l'aparició d'una varietat nova de català com a varietat pròpia de la llengua, que és de fet el desenvolupament d'una varietat de català com a segona llengua, però a nivell social, d'una manera massiva. Potser en altres períodes hi ha hagut també un aprenentatge col·lectiu del català, però en tot cas la cosa ha estat molt menor. No vull dir que mai ningú no hagi après català com a segona llengua. Vull dir que en tot cas ara pot donar-se un procés d'aprenentatge del català per un segment de població important, un segment de població que és d'una llengua nativa altra i majoritàriament la mateixa. En un cert sentit, aquí el que es diu és que el resultat d'això, vist des d'un cert angle, no és un empobriment de la llengua, en la mesura en què es guanya una varietat lingüística nova —que, amb una altra

concepció de la llengua evidentment ho seria, seria considerat com un empobriment de la llengua si només en mirem la qualitat. Però si mirem la llengua des del punt de vista des seus usos socials, doncs, llavors representa un guany. I en qualsevol cas representa evidentment un guany perquè contribueix a la salvaguarda de la llengua» (Argente).

Potser val la pena precisar —fora del debat— que aquesta opinió no és l'expressió de cap mena de determinisme. És difícil de veure com les coses podrien anar d'una altra manera, però això dependrà també dels mecanismes de control de què la comunitat disposi, i de llur funcionament. D'altra banda, aquesta posició no implica cap detriment per al manteniment de la genuïtat de la llengua literària comuna, si més no de forma immediata.

(IV) SOBRE EL MODEL DE LLENGUA I LA SEVA FUNCIONALITAT

Sobre la qüestió del «model de llengua», hem vist ja com s'havia suscitat inicialment potser d'una manera ambigua —referida adés a la forma adés a les funcions o usos de la llengua—; cal no afegir a aquesta confusió la de «model de llengua» i «model de normalització», ja apareguda anteriorment. Entenem aquí el «model de llengua» bàsicament en el sentit formal: una determinada imatge de la llengua, caracteritzable en termes gramaticals, lèxics i estilístics, i associable a uns àmbits d'ús específics.

Reiterant una afirmació ja formulada més amunt i explicitant-ne el context, la qüestió va posar-se en aquests termes:

«Són dues coses: de quina llengua farem ús i on en farem ús. És a dir, després ja parlarem, doncs, si cal fer-ne ús en revistes professionals o no, en revistes de difusió local o de difusió internacional —aquesta és la qüestió que em penso que plantejava el Dr. Reguant: on en farem ús. Però jo crec que el més important és parlar de quina llengua farem ús» (O. Casassas). La intervenció continua en el sentit de determinar les responsabilitats de l'IEC i de la seva Secció Filològica (vegeu més avall V).

La qüestió del «model de llengua» és, en un sentit, una qüestió prospectiva i és des d'un punt de vista pràctic inseparable de la discussió sobre la degradació o no de la llengua actual, ja exposada a II. Allí trobareu moltes referències directes o indirectes.

No és estrany, doncs, si hom al·ludeix al fet que «la interrupció forçada

l'any 1939 dels treballs encaminats al redreç i a la codificació de la llengua es va produir en un moment en què l'obra encara no era pas ben acabada» i al fet que «la restricció de l'activitat cultural catalana en el temps de la dictadura ha fet que una part considerable dels components de les noves generacions hagin viscut sempre des de la infantesa en un ambient lingüísticament deficient. Que sentin aquest com a natural i que arribin a no considerar pròpies les formes genuïnes poc usades en els medis en què s'han mogut.»

Alhora, però, hom reconeix que hi ha gent «que conserva l'orgull de la llengua i que vol no sols evitar les incorreccions sinó alliberar el llenguatge d'allò que no sigui possible d'acord amb l'esperit que ha dominat sempre des del començament de la Renaixença».

La situació actual és descrita en aquests termes: «A hores d'ara la llengua no es troba pas en una situació estable, sinó que està sotmesa a un intens dinamisme.» Dues són les possibles sortides i l'activitat de l'IEC no n'és aliena: «un procés lent de recuperació de la plenitud de la llengua o, al revés, un descens per la via de l'empobriment i de l'alteració, cap a un nivell d'un *patois*.»

Hom propugna, en conseqüència, que «l'objectiu ha de ser un nivell de català que més que el qualificatiu de literari, que ha rebut moltes vegades, hauria de merèixer el de normal», per bé que «la codificació d'un llenguatge normal no hauria de ser obstacle, naturalment, per al reconeixement dels diversos nivells i registres de l'idioma i molt en particular de les seves variants territorials, la conservació de les quals és molt important per al conjunt de la llengua».

En aquest sentit, «la necessitat d'establir un model de català normal, d'acord amb els principis de l'Institut i especialment amb els criteris de Pompeu Fabra, en llur major part tan vàlids ara com quan foren enunciats, demana que l'Institut impulsi amb la màxima energia i amb celeritat els estudis lingüístics orientats cap a l'aplicació pràctica» (Bolòs).

En una posició aparentment contrària en la forma, però potser no tan distinta en el fons, es van expressar opinions com la següent: «En el pla de les realitzacions, jo penso que l'Institut s'hauria de fixar uns objectius. Un objectiu que no crec que s'hagi de fixar és el d'un model de llengua. Jo crec que, de model de llengua, no n'hi ha d'haver un, sinó que n'hi ha d'haver més d'un. Una cosa és la llengua culta i l'altra és la llengua popular, encara que hi poden haver imbricacions. I en aquest sentit, jo penso que l'Institut s'hauria de proposar, en primer terme, conservar el català. Això no vol dir que hàgim de recórrer constantment a arcaïsmes que ja són fora d'ús per a expressar unes idees que podem expressar amb paraules d'ús més corrent ac-

tualment. Però és evident que si una idea pot ésser expressada amb un mot genuïnament català i que en aquest moment no és en ús, cal recórrer-hi.»

Aquesta «conservació del català» és jutjada com d'«una importància considerable», atès que «si es va empobrint com es va empobrint actualment, potser vindrà el moment —i perdonin aquest exemple *ad absurdum*— que ens haurem de preguntar si val la pena de conservar-lo» (Alsina).

Ultra aquest primer objectiu, l'autor n'assenyala d'altres: l'actualització del llenguatge culte, l'actualització del llenguatge popular i els problemes específics de les publicacions tècniques —qüestió recurrent en les intervencions del senyors membres de les Seccions de Ciències.

La idea d'un «model de llengua» —o de diversos models— va estretament associada amb una determinada concepció de les responsabilitats i els objectius de l'IEC, i més avall (V) en destacarem les aportacions principals en aquest sentit. Abans, però, cal atendre alguns plantejaments relatius a les funcions que aquest suposat model de llengua hauria d'acomplir, la formulació dels quals no ha aparegut encara al llarg d'aquest resum.

Un d'aquests plantejaments parteix de la constatació d'actuacions que van «en molt diverses direccions, cada una de les quals pot portar a una llengua diferent» [sic]. Es refereix al ventall que va des dels qui propugnen un monolingüisme català «fins a altres models de llengua subsidiària» i remarca com l'objectiu condiciona el procediment: «És a dir, hi ha en els plantejaments de forma implícita molts tipus de llengua com a destí final del nostre esforç. Jo crec que seria molt important reflexionar seriosament sobre aquest problema, no per l'ànim de ser molt puristes, sinó perquè això també influeix en el procediment. És a dir, si tenim clar cap allà on volem anar, quin tipus de llengua volem, quin tipus de funció o de funcions d'aquesta llengua a casa nostra, també ens ajudarà en els procediments que utilitzem» (Muns).

Aspectes d'aquesta intervenció coincideixen amb d'altres ja esmentats i troben la seva resposta més clara en les paraules del senyor I. Marí, citades més amunt.

Un altre vessant del plantejament anterior es refereix a «la necessitat de trobar un punt mig, un punt d'equilibri útil socialment, és a dir, des del qual es pugui fer un servei a la comunitat nostra que és Catalunya, però al mateix temps puguem fer un servei a persones concretes, a institucions concretes, com a la universitat, a la ciència, etc. És a dir, trobar un punt d'equilibri en el qual puguem combinar lleialtat i fidelitat cap a nosaltres mateixos i el conreu d'un dels aspectes fonamentals de la nostra personalitat, que és la llengua, amb una altra cosa que en aquests moments és essencial —no solament

per a nosaltres, sinó per a qualsevol poble i sobretot poble "minoritari"—, que és l'obertura» (Muns).

A propòsit d'aquesta observació, la ponència demana de distingir entre la limitació de l'àmbit en què una llengua és emprada significativament i la il·limitació de l'àmbit de continguts per als quals una llengua pot trobar expressió, en la mesura de les necessitats dels seus parlants:

«El Dr. Muns es preguntava com es pot obtenir l'equilibri entre lleialtat i obertura. És clar, jo crec que es pot mantenir, doncs, amb pinces; però cal mantenir-lo. La cosa és aquesta: en això de la llengua júguem amb un condicionament que afecta, per exemple, totes les arts verbals a diferència de les arts plàstiques. No és que la interpretació d'una obra d'art plàstica no tingui els seus condicionaments culturals i les seves limitacions comunicatives, però les arts verbals, en front de les arts plàstiques, són les arts pobres. És un problema de limitació de mercat. Doncs aquest condicionament el tenim, què voleu que us digui? Ara bé, em sembla que el fet de mantenir la llengua catalana, en definitiva, no és una obstaculització en absolut a l'obertura al món, no ho és en absolut. Vull dir que em sembla que els continguts que pot vehicular la llengua catalana són els mateixos continguts que pot vehicular l'anglès o qualsevol altra llengua de cultura sempre que hi hagi catalans capaços de tenir les mateixes preocupacions i interessos o de desenrotllar les mateixes idees que tenen o desenrotllen els britànics, els anglosaxons o els bantu que s'expressen en anglès i que expressen els seus pensaments en aquesta llengua. Això no vol dir que qualsevol llengua en qualsevol moment pot expressar qualsevol pensament, però sí que qualsevol llengua que manté la seva vitalitat disposa dels recursos suficients per a adaptar-sé a les noves necessitats dels seus parlants.

»Ja sé que potser no es referia del tot a això, però almenys aquest és un dels arguments per què no crec que s'hagi d'oposar lleialtat lingüística a obertura. Tornant a la metàfora econòmica, el fet és que si expandim el contingut real expressable a través d'una llengua mitjançant l'ampliació dels seus àmbits d'ús, n'expandirem també el mercat. La contradicció fóra pretendre'n expandir el mercat mitjançant la reducció d'usos» (Argente).

(V) OBJECTIUS DE L'IEC: SUGGERIMENTS I PROPOSTES

A propòsit de la necessària manifestació de la responsabilitat de l'IEC, hom suggereix que «si la responsabilitat de la Secció Filològica de l'IEC ha de començar a manifestar-se —no dic que no s'estigui produint, però dic a

manifestar-se—, on primer s'hauria de manifestar és en el si de l'Institut» (O. Casassas).

Amb aquesta finalitat hom llança una proposta que serà ben acollida per diversos sectors, relativa a una redefinició de les relacions entre la Secció Filològica i les altres seccions de l'Institut.

«Jo crec que, perquè la responsabilitat de l'Institut es comenci a manifestar de primer antuvi dintre mateix de l'Institut, s'haurien d'instituir unes reunions de representants de les seccions —no em semblaria prou amb el Ple— amb representants de la Secció Filològica, on cada un dels representants de les seccions aportés els problemes que les seccions tenen perquè per aquest camí, com que molts membres de les seccions de ciències i de les altres evidentment s'atenen a un cert poder de convocatòria, qualsevol solució que la Secció Filològica donés a les seccions diverses de l'Institut, això seria irradiat immediatament perquè el que no és professor és escriptor i el que no... Vull dir que aquest punt que fa referència a la responsabilitat intrínseca de l'Institut, crec que s'hauria de començar a manifestar instituint dintre mateix de l'Institut una relació més efectiva, més eficaç, de la que actualment hi ha entre la Secció Filològica i les altres» (O. Casassas).

La ponència accepta la proposta, tot recordant que «pròximament hi haurà una reunió entre la Secció Filològica i la Secció de Ciències o les dues seccions de Ciències, que suposo que deu anar en aquesta línia» (Argente).

D'altra banda hom subscriu la proposta, tot assenyalant com els acords presos entre la Secció Filològica i les altres «podrien tenir una difusió extraordinària dins el camp universitari, que en definitiva és un camp de gran categoria, de gran qualitat i on ens interessa enormement que sorgeixi un català correcte» (Alsina).

Quant als objectius d'ordre general, hom ha esmentat ja la consecució d'un «català normal» (Bolòs), d'una banda, així com «la conservació del català», «l'actualització del llenguatge culte», «l'actualització del llenguatge popular» i el problema de les publicacions tècniques (Alsina).

D'aquests darrers, el primer s'atribueix a la Secció Filològica, el segon hauria de sorgir de la col·laboració entre aquesta i les seccions tècniques —a la qual col·laboració s'ha fet esment ja—. D'altra banda, per actualització del «llenguatge popular», hom no entén «el que parla la gent del carrer, això ja vindrà pel seu propi compte, però sí el dels mitjans de comunicació» i es pregunta: «I com s'ha d'establir aquest llenguatge? Per real decret —suposant que això fos possible— això no s'aconseguirà. Jo crec que s'ha d'aconseguir amb un acord, amb una conversa assídua i periòdica entre la gent de l'IEC —especialment els lingüistes de l'IEC— i les persones que avui tenen a les

seves mans els mitjans de comunicació orals i escrits. No serà polític ni factible imposar solucions a través de l'IEC, però sí que seran realitzables mitjançant aquesta intercomunicació periòdica entre l'IEC i els mitjans de comunicació, sigui ja directament per iniciativa de l'IEC, sigui a través del Departament de Política Lingüística o a través de la Societat Catalana de Comunicació, filial de l'Institut, que podria servir de plataforma de contactes regulars. Crec que això és urgent i és indispensable perquè avui en dia els mitjans de comunicació, especialment els orals, ràdio i TV, tenen una influència extraordinària sobre el llenguatge del carrer» (Alsina).

Quant al problema de les publicacions tècniques, hom suggereix la necessitat que s'imposa per a les llengües minoritàries i àdhuc «majoritàries» —com ara el xinès— de crear publicacions tècniques pròpies d'expressió anglesa o en altres llengües d'expansió universal i d'ús científic. En aquest sentit hom suggereix que és una de les finalitats que l'IEC s'haurà de proposar, i que «aquell article dels Estatuts que diu que les publicacions de l'IEC han de ser necessàriament en català, és possible que l'hàgim de posar un dia sobre la taula i discutir-lo» (Alsina).

La funció de guiatge i mestratge que ha d'exercir l'IEC al si de la societat catalana fou reivindicada amb contundència: «L'esdevenidor de la llengua catalana està en mans del poble. Només si el poble té prou energia per a sostenir la dignitat del seu llenguatge contra tota mena de pressions, el català es mantindrà com a instrument d'expressió culta i útil. Però al poble li falta direcció, necessita mestres. Correspon a l'IEC d'actuar com a capdavanter en el procés de dignificació de l'idioma. Tot l'Institut hi ha de col·laborar, però solament la Secció Filològica posseeix la capacitat científica i l'autoritat moral que permeten de realitzar amb efectivitat la funció orientadora que és indispensable. Convé, doncs, que l'IEC en conjunt li doni tot el suport i que, sense oblidar les activitats científiques de les altres seccions, li reconegui la prioritat que li pertoca per tal que pugui dur a bon terme la tasca necessària i tan difícil que té encomanada» (Bolòs).

(VI) AVALUACIONS GLOBALES DEL TEXT DE LA PONÈNCIA I DEL PRESENT DEBAT

El text fou objecte d'avaluacions o qualificacions diverses, adés en la seva globalitat, adés en aspectes específics, tant pels membres de la sala com pels membres de la ponència.

Així, el document fou qualificat com a «molt valuós i cal felicitar els membres que més directament hi hagin participat per la tasca que han fet». Se'n remarquen sobretot dos ingredients: «Un to optimista, en el fons, [...] i una certa caracterització de la llengua com un element instrumental.» S'hi reconeix «una gran amplitud de mires en el moment de jutjar la dinàmica de la llengua», es qualifica com a «molt encertat entre moltes altres coses veure la llengua en aquesta dinàmica i en aquesta òptica instrumental» (Muns).

Hom reconeix que «s'ha fet una feina valuosa, difícil», que «és important el plantejament de la Secció» i que «s'ha fet un esforç molt útil de descripció de la situació, de criticar uns plantejaments errats del debat públic» (Balcells).

Ara, també es va expressar la idea que, el valor intrínsec del text, l'acompanyava potser una relativa «arbitrarietat», i que, en tot cas, les conclusions eren insuficients:

«En aquest sentit vull dir que el document em sembla molt bé. Però, exceptuant l'última pàgina podria ser aquest o podria ser un altre. [...] És a dir, aleshores tot em sembla bé, tot em sembla digne de comentari. Ara bé, l'última pàgina, no. L'última pàgina és realment la que té una intenció i és la que per a mi queda vaga, molt curta...» (O. Casassas).

Quant a les conclusions del treball i llur relació amb el text, la ponència, conscient de les limitacions d'aquelles però també de la significació d'aquest, precisa: «És clar, les conclusions del treball de fet són subsidiàries del treball i aleshores no es podien treure altres conclusions d'aquesta dissertació, que és una dissertació més aviat acadèmica, ho accepto. Però que tenia una virtut, i és que pretenia ser una reflexió interna que afectava un aspecte que em sembla fonamental de l'activitat de l'IEC en general i de la Secció Filològica sobretot, que és el mateix concepte de llengua amb què hem d'operar. Si cal modificar alguna cosa, en primer lloc cal saber què és allò que modifiquem» (Argente).

La idea que el document és una «dissertació acadèmica» és reiterada en diverses ocasions, també per la ponència —com en l'explicació de la gènesi del document feta per un membre de la ponència, en presentar les alternatives que hom havia considerat i justificar el fet d'haver «convertit aquesta intervenció de la Secció Filològica en un tema de tipus acadèmic [...]» (Cabré).

D'altra banda aquestes objeccions donen peu que la ponència introdueixi una referència al segon document que s'havia de debatre i del qual els senyors membres de l'IEC no disposaven de cap còpia:

«Respecte al primer punt, potser he de dir que existeix el document de què ha fet menció el Dr. Badia anteriorment en la presentació, que és un do-

cument bastant estructurat i que és una declaració sobre la situació actual de la normalització lingüística. Amb unes conclusions més específiques i menys genèriques» (Argente).

Era evident que les conclusions del document *Reflexions...*, ultra ésser un afegitó, resultaven insuficients i tan bon punt es va conèixer l'existència del segon document hom en demanava amb neguit, implícitament o explícita, la lectura i el debat.

Era difícil de sostreure's a la influència que les recents polèmiques públiques a l'entorn de la llengua i el seu futur, o les manifestacions orals i escrites de persones del món dels mitjans de comunicació sobre la llengua catalana o el suposat estàndard, etc., etc., podien exercir en l'ànim dels senyors membres de l'IEC. Era difícil que el debat del Ple Extraordinari de l'IEC no fos, en certa mesura, un debat dins del debat, i així fou remarcat:

«El debat no és decoratiu sinó que és un problema en què es defineix tot l'IEC, no és solament la Secció Filològica [...].

»Però si estem parlant de tot això és perquè l'IEC ha estat interpel·lat des de diverses tribunes, des de diversos escrits, per diversos col·legues, i en aquesta interpel·lació evidentment l'IEC no ha de respondre assenyalant una política, no és la seva funció, però sí que em sembla que se'ns demanava com a IEC un criteri. [...] Però crec que el que la societat li demana a l'IEC és un pronunciament que [...] pot ser molt realista i molt rigorós [...]» (Balcells).

L'observació responia evidentment a una situació real, manifestada en el debat públic. Les actituds respecte d'aquest no eren probablement unànimes. Però potser sí el reconeixement d'una urgència.

La ponència intervé respecte al sentit del document i el seu debat en el context de les activitats de l'IEC i en el context de la vida pública de l'IEC:

«Voldria agrair la remarca que ha fet el Dr. Muns en el sentit que això és un primer pas d'una reflexió i no pretén ser una altra cosa. Em sembla que és la manera com s'ha d'entendre i en aquest sentit em sembla que indica el camí que cal seguir. És cert que l'IEC és interpel·lat i crec que l'IEC pot contestar aquestes interpel·lacions o no contestar-les. És molt lliure de fer el que cregui més convenient. En tot cas, és bo que abans de contestar-les hi hagi una reflexió.

»Ara, he captat un sentiment que és important que l'IEC faci i digui alguna cosa i jo crec que sí, que és important això, perquè de fet serà la primera vegada que es pronunciarà sobre aquest tema, a part d'haver-se pronunciat sobre el problema de la llengua en els mitjans de comunicació i sobre el problema de la unitat de la llengua. De fet, l'IEC, que jo sàpiga, em sembla que no s'ha pronunciat sobre el procés de normalització en general

cap vegada. Però a mi em sembla més important encetar aquesta línia de reflexió que no pas donar una resposta immediata davant d'unes pressions. Em sembla més fructífer. Amb el ben entès que la reflexió no ha de dur-nos a la inactivitat pública» (Argente).

Aquest pronunciament havia d'arribar amb la discussió i aprovació del document «Sobre l'estat actual de la normalització lingüística», que el lector podrà llegir en aquest mateix volum.

Abans, però, no podríem deixar sense notar una de les valoracions globals més significatives que es van fer del document «Reflexions...», objecte del present debat:

«Només voldria remarcar una cosa, i és que em sorprèn una mica que tinguem tantes ganes de passar al segon document com si aquest fos transitori. Per contra, a mi justament el que m'interessa és remarcar que en aquest document [*Reflexions...*], les reflexions constitueixen al meu entendre una notable innovació dins del que representa una societat com l'IEC. Vull dir, sembla ser que arreu del món les acadèmies, sobretot les que tenen al seu càrrec la cura de la llengua, es caracteritzen per un notable encarcament, donat que consideren les llengües com a sistemes extrasocials; per tant, com a sistemes estàtics. En aquest sentit, l'IEC ara trenca una llança i qui sap si, amb aquesta iniciativa, esdevé la primera acadèmia que es decideix a plantejar un enfocament de la llengua radicalment innovador, en aquest cas aplicat al català, com és natural.

»En aquesta sessió hi han aparegut tot un seguit de referències que mereixen remarcar-se, com ara: Que el mateix Institut es replantegi la condició del purisme. Que el mateix Institut prengui en consideració la hipòtesi —el professor Argente ha insistit que només és una hipòtesi— que el procés de normalització lingüística potser ens porti a una altra mena de català... Que el català no és aquella cosa monolítica, sinó que ací acabem de parlar del «repertori lingüístic», etc. Fins i tot aquella pregunta capciosa —certament ha estat totalment capciosa— de si preferim més la integritat del català o, més aviat, la seva pervivència. Què vol dir això de “integritat del català”?

»Davant el fenomen lingüístic, en el nostre cas, hi ha dues opcions a prendre: o bé centrar l'interès en els catalanoparlants, o bé centrar-lo en la llengua catalana. Em fa l'efecte que l'objecte de les nostres atencions, i preocupacions, hauria de situar-se en la comunitat lingüística —que hi hagi gent que parli en català—; i només en un lloc ben subaltern figuraria la llengua en si mateixa, la seva salut, la seva fesomia present o futura. Vet ací, doncs, que el purisme tradicional, que es basava en el supòsit que les llengües són sistemes monolítics i, doncs, inalterables, ací és qüestionat de manera ine-

quívoa i admirable i, com a contrapartida, suggerim noves vies d'interpretar el fenomen lingüístic. Crec que això és absolutament interessantíssim. Per això preocupa que fem la sensació de voler desentendre'ns del document, de desentendre'ns-en com si fos accessori, i també d'insistir tant que aquest és un document simplement intern nostre.

»Entenc que aquest no és un document per a tota la societat catalana; ara, caldria difondre'l, com a mínim, entre àmbits com l'ensenyament mitjà i l'universitari, a més d'altres sectors sensibilitzats per temes culturals. En qualsevol cas, és un text que s'hauria de tenir en molta consideració, que trenca tòpics gruixuts. Que s'hagi elaborat al si d'aquesta institució és un aspecte que sens dubte cal remarcar i valorar en tota la seva dimensió» (Pitarch).

CAPÍTOL III

SOBRE L'ESTAT ACTUAL DE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

L'Institut d'Estudis Catalans, reunit en Ple extraordinari per a tractar de la situació actual de la llengua catalana i especialment del seu procés de normalització, acorda de fer les següents manifestacions:

- 1) Segons l'article 2, paràgraf a), dels Estatuts, una de les finalitats de l'Institut és «tenir cura de l'estudi de la llengua, establir-ne la normativa i vetllar perquè el seu procés de normalització sigui coherent arreu del seu àmbit lingüístic».
- 2) L'IEC comparteix amb d'altres institucions —en primer lloc, amb les universitats dels Països Catalans— l'objectiu de promoure la recerca científica sobre la llengua catalana i cal esperarçar una col·laboració fructífera en aquest terreny.
- 3) El procés d'establiment de la normativa és previ i bàsic en relació amb el procés de normalització. La normativa del català, de caràcter compositiu —és a dir, que és el resultat de la participació de tots els grans dialectes en la formació de la llengua comuna—, ha estat duta a terme en el passat per l'IEC i els seus Estatuts li atribueixen la competència exclusiva en aquesta tasca. L'Institut l'assumeix plenament i inequívocament. La normalització cal que tingui en compte aquest caràcter participatiu de la normativa, fonamental per al manteniment de la unitat de la llengua. L'IEC, única corporació cultural que, com reconeix el Reial Decret del 26 de novembre de 1976 i tradicionalment ha reconegut la col·lectivitat lingüística, té un àmbit d'actuació de tot l'espai catalanoparlant, intensifica la seva preocupació pel caràcter

participatiu de la normativa i insisteix que tot atac a aquesta participació és un perill per a la unitat de la llengua.

- 4) En exercici de la tercera missió que li atribueix l'article 2.a) dels Estatuts —vetllar per la coherència del procés de normalització a tot l'àmbit lingüístic—, l'IEC expressa la seva preocupació per la situació global de la llengua i la comunitat catalanes. Tot i les millores aconseguides d'ençà de la recuperació de les institucions autonòmiques i, concretament, d'ençà de l'aprovació de les lleis de normalització lingüística, la gravetat de la situació se'ns fa evident quan considerem:

- L'estat crític de la llengua en zones clau del territori —com ara Perpinyà, Alacant i Elx, la ciutat de València o l'Alguer—, on el procés de substitució lingüística sembla a punt de consumir-se, i les dificultats objectives amb què es troba el procés de recuperació en altres indrets, com el Barcelonès, el Baix Llobregat, Castelló de la Plana o Palma.
- Les deficiències en l'aplicació de les lleis de normalització, més grans encara per la persistent absència de coordinació i cooperació entre els diversos governs autonòmics en matèria de política lingüística.
- La impossibilitat tècnica d'avaluar els resultats d'una planificació lingüística caracteritzada per l'absència de formulació explícita quant als objectius generals i parcials.

No totes aquestes mancances són imputables a la interposició de l'Administració central en els afers de les comunitats autònomes ni a les limitacions constitucionals i estatutàries, factors que, tanmateix, incideixen també negativament en el procés de normalització.

- 5) L'IEC, malgrat tot, creu en la possibilitat d'actuar políticament i socialment sobre la realitat actual i, en aquest sentit, vol remarcar que:
- Convé que els catalanoparlants prenguin consciència explícita d'ésser els autèntics protagonistes i, doncs, responsables de la consistència de la comunitat lingüística i coneguin i exerceixin activament llurs drets lingüístics, especialment el d'usar la llengua catalana i ser-hi correspostos en les relacions orals o escrites amb tota mena d'organismes, tant públics com privats. Així mateix, convé que sàpiguen que la llei els empara i que denunciïn els casos en què aquests drets no siguin respectats.

- Correlativament, cal que els poders públics garanteixin l'exercici i l'empara d'aquests drets amb mesures que comprometin els organismes públics i privats a adaptar-se a l'ús del català en les seves relacions amb els ciutadans.

En conseqüència, gosa suggerir a les autoritats competents que vulguin prendre les mesures oportunes a fi de donar resposta a les següents necessitats peremptòries:

- Aprofitar al màxim les vies obertes per la legislació vigent, a fi que ningú no pugui dubtar de la voluntat política dels governs autonòmics en aquest terreny.
- Desenvolupar amb tota la seva potencialitat el concepte de llengua pròpia entesa com a única llengua territorial.
- Coordinar les polítiques lingüístiques dels diversos governs autonòmics i establir una cooperació sòlida i duradora en aquest camp, a fi d'assolir una unitat d'acció a què mai no hauria d'haver-se renunciat, únic camí veritable cap a un procés de normalització coherent que garanteixi no solament la unitat lingüística irrenunciable, sinó també la cohesió i integritat de la comunitat lingüística.
- Aconseguir un espai comunicatiu conjunt per a tot el territori de llengua catalana, que abasti tots els mitjans de comunicació, com a part dels acords de cooperació cultural suara esmentats.
- Regular i incentivar amb tots els recursos administratius possibles l'ús social del català, en especial en l'àmbit socio-econòmic (laboral, empresarial, comercial, etc.), a fi de garantir que la llengua catalana recuperi un dels àmbits essencials de la vida i l'activitat quotidianes, en gran mesura independent de la vida i l'activitat administratives.
- Imaginar, programar i dur a terme totes aquelles mesures concretes que afavoreixin l'acompliment de les necessitats suara exposades dins el marc legal vigent, sense, però, excloure'n la modificació, ja sigui mitjançant el seu desplegament, mitjançant la modificació de les lleis de normalització, mitjançant l'elaboració de lleis complementàries o, si cal, mitjançant la modificació del marc constitucional i estatutari. El manteniment del marc jurídic no pot considerar-se com un objectiu en ell mateix, sobretot quan de la seva alteració pot resultar-ne una millora per al conjunt de la col·lectivitat.

D'altra banda, és oportú de recordar que moltes de les resolucions del II

Congrés Internacional de la Llengua Catalana continuen essent vàlides i esperen encara la voluntat política de dur-les a la pràctica; les forces cíviques que van mobilitzar-se al seu entorn no s'haurien de veure decebudes per aquells mateixos que les van acomboiar.

Cal tenir present, en tot cas, que la normalització del català ha de formar part d'un projecte col·lectiu molt més ampli, que compregui tots els aspectes de la vida cultural, econòmica i social, ja que no és imaginable que puguem compaginar les aspiracions a la preponderància social del català amb posicions que acceptin la subordinació política, econòmica i cultural.

No s'ha d'oblidar tampoc la responsabilitat de l'Estat en l'establiment efectiu d'una concepció igualitària de la pluralitat lingüística i cultural mitjançant l'adopció de mesures concretes (polítiques, administratives i financeres) orientades a garantir el respecte i la reciprocitat entre les llengües no tan sols en els seus respectius territoris sinó també en els òrgans generals de l'estat i pel que fa a la seva projecció en els àmbits estatal i internacional.

Finalment, no hi ha dubte que cal tenir present, com a marc de referència, el procés d'unificació europea i que cal propugnar-hi un ordre lingüístic que permeti el desenvolupament igualitari de la nostra comunitat amb un status equivalent al de les altres llengües oficials europees.

Barcelona, 18 d'abril de 1990.

